

Сумський державний університет
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики

Sumy State University
Taras Shevchenko National University
of Kyiv
Institute of Journalism

ISSN 2415-8496

ОБРАЗ OBRAZ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

SCIENTIFIC JOURNAL

Випуск 1 (38) ' 2022

Issue 1 (38) ' 2022

Суми
Сумський державний університет

Sumy
Sumy State University

2022

ЗМІСТ / CONTENTS

Образ/Image

Fisenko Tetiana/Фісенко Тетяна.

Maskot as a tool of image formation

(Маскот як інструмент формування іміджу).....6

Публіцистичні обрії/Publicistic horizon

Вільчинська Тетяна/ Vilchynska Tatiana,

Вільчинський Олександр/ Vilchynsky Oleksandr.

Лінгвалізація концепту біженець у тернопільській регіональній пресі

(Lingualization of the refugee concept in the Ternopil regional press) 20

Соціокомунікаційне середовище: теорія та історія/ Socio-communicative Environment: Theory and History

Волик Аліна/Volyk Alina.

Засоби творення образу університету в матеріалах всеукраїнських видань
(Means of creating the image of the university

in the materials of all-ukrainian publications) 28

Шевченко Вікторія/Shevchenko Viktotoriya.

Атрибути бренду українських медіа

(Attributes of the Ukrainian media brand) 41

Журналістика в системі соціокомунікаційної діяльності/ Journalism in the System of Socio-communicative Activities

Борсук Наталя/Borsuk Natalia,

Онисьук Вікторія/Onyshchuk Viktoriia.

Журналістські стандарти у новинних випусках телеканалів «1+1» та «Україна»

(Journalistic standards in newscasts of 1 + 1 and Ukraine tv channels)..... 53

Зіненко Олександра/Zinenko Oleksandra.

Українські реаліті-шоу як інструмент дискримінації

(на прикладі програми «Супермама»)

(Ukrainian Reality Shows as a Tool of Discrimination

(on the Example of the Program «Supermama»))..... 62

Гаврилюк Інна/Havryliuk Inna. Подкасти в системі українських інтернет-медіа (Podcasts in the system of Ukrainian Internet-media)	72
Почапська Оксана/Rochapska Oksana. Концепція радянської ідентичності в контексті ідеологізації суспільства: аналіз ЗМІ (The concept of Soviet identity in the context of ideologizing society: analysis of the media)...	80
Праута Максим/Prauta Maksym. Місце військових медіа серед джерел інформації для військовослужбовців ЗС України (The place of military media among the sources of information for servicemen of the Armed Forces of Ukraine).....	89
Сидоренко Наталя/Sydorenko Natalya. Боротьба проти надмірного споживання алкоголю (за матеріалами преси Наддніпрянщини кінця XIX – початку XX ст.) (Fighting alcohol abuse (on the press publications of Naddniprianska Ukraine of the late XIX – early XX centuries))	100
Прикладні комунікаційні технології у системі соціальної діяльності/ Applied ICT in the System of Social Activities	
Kovalova Tetiana/Ковальова Тетяна, Yevtushenko Olena/Євтушенко Олена. Overcoming the challenges of post-truth in modern socio-cultural communication (Подолання викликів постправди в сучасній соціокультурній комунікації).....	112

УДК 070 : 811.161.2'27] : 314.151.3-054.73

ЛІНГВАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ БІЖЕНЕЦЬ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ РЕГІОНАЛЬНІЙ ПРЕСІ

ВІЛЬЧИНСЬКА Тетяна,

д. філол. наук, проф., tetyana_v@ukr.net;

ВІЛЬЧИНСЬКИЙ Олександр,

канд. наук із соц. комунік, доц., vilchuk2008@ukr.net .

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027, Україна.

Стаття присвячена аналізу концепту БІЖЕНЕЦЬ у регіональній пресі Тернопільщини. Інтерес до нього зумовлений помітними міграційними процесами, що відіграють важливу роль у трансформації дискурсивних практик сучасного суспільства, переосмисленні відомих і виникненні нових найменувань суб'єктів цих процесів. Метою розвідки було з'ясувати особливості мовної об'єктивності концепту на позначення осіб, змушених змінити місце свого проживання в умовах воєнної агресії Росії в 2014 та 2022 рр., на прикладі тернопільського регіонального видання «Вільне життя плюс». Аналіз показав, що концепт БІЖЕНЕЦЬ у досліджених текстах характеризується розгалуженою системою назв та засвідчив потребу їхньої уніфікації, що зумовлено як новітніми викликами інформаційної безпеки держави, так і зміною причин та наслідків біженства.

Ключові слова: концепт БІЖЕНЕЦЬ, номінативне поле, медіатекст, регіональна преса, Тернопільщина.

LINGUALIZATION OF THE REFUGEE CONCEPT IN THE TERNOPIL REGIONAL PRESS

The article is devoted to the analysis of the concept of REFUGEE in the Ternopil regional press. Interest to him is due to the noticeable migration processes that play an important role in the transformation of discursive practices of modern society, rethinking the famous and the emergence of the new nominations of the subjects of these processes. The purpose of the reconnaissance was to find out features of language objectification of the concept to denote persons forced to change their place of residence in the conditions of Russian military aggression in 2014 and 2022, on the example of Ternopil regional publication «Free Life Plus». The analysis showed that the concept of REFUGEE in the studied texts is characterized by branching system of names and it testified to the need for their unification, that is due to modern challenges to information security of the state, also changing the causes and consequences of refugeesness.

Key words: REFUGEE concept, nominative field, media text, regional press, Ternopil region.

Вступ. Події в Україні за останнє десятиліття, а саме анексія Криму та частини Донбасу в 2014 р. і повномасштабна російсько-українська війна, що розпочалася 24 лютого 2022 р., актуалізували міграційні процеси, які відіграють важливу роль у трансформації дискурсивних практик сучасного суспільства, зокрема переосмисленні відомих і виникненні нових найменувань суб'єктів цих процесів. Репрезентантом глобальних комунікацій останнього десятиліття стала лексема *біженець*. За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 2021 р. на облік було взято майже 1,5 млн переселенців із ТОТ Донецької та Луганської областей й АР Крим [7], із початком нового етапу російсько-української війни, власне, російського вторгнення, що почалося 24 лютого 2022 р., ця цифра лише за перший місяць бойових дій сягнула 10 млн. Усе це спричинило активізацію у вживанні назв на позначення людей, змушених змінити місце свого проживання, насамперед таких, як біженці, переселенці, тимчасово переміщені особи, та зумовило дослідницький ін-

© Вільчинська Т., Вільчинський О., 2022

терес до них. Отож, *актуальність* запропонованої теми зумовлена необхідністю дослідження концепту БІЖЕНЕЦЬ, насамперед в аспекті його вербалізації.

Зазначимо, що передусім до розв'язання проблеми біженства долучаються науковці, які працюють у галузі юриспруденції, соціології, права (С. Бритченко, М. Буроменський, О. Гончаренко, Н. Грабар, О. Малиновська, В. Новік та ін.). Щодо лінгвістичних досліджень концепту БІЖЕНЕЦЬ, то цілком умотивованою вважаємо активізацію наукових зацікавлень ним саме в останні десятиліття, зокрема в працях С. Матвєєвої та А. Мільо. При цьому перша з дослідниць акцентує увагу на лінгвістичній реконструкції відповідного поняття в англо-українському корпусі юридичних текстів, а друга – на його реалізації в німецько-, угорсько- та українськомовному дискурсах нових медіа.

Зуважимо, якщо раніше науковці звертали увагу здебільшого на малодослідженість чи неповну визначеність прав та обов'язків людей, які шукають притулок, то в умовах відкритої воєнної агресії з боку росії важливо, щоб використання слів біженець чи переселенець і т. п. не створювало хибних уявлень у громадськості, не супроводжувалося негативними конотаціями та не сприяло їхньому закріпленню в національно-мовній картині світу українців.

Новизною запропонованої розвідки є дослідження особливостей лінгвалізації концептуалізованого поняття на позначення переселеної особи в період воєнних дій в Україні на матеріалі регіональної преси. Уперше матеріалом дослідження стала тернопільська газета «Вільне життя плюс».

Мета статті – з'ясувати особливості мовної об'єктивації концепту БІЖЕНЕЦЬ як основного маркера на позначення осіб, змушених змінити місце свого проживання в умовах воєнної агресії росії в 2014 та 2022 рр., у газетних медіатекстах на прикладі тернопільського регіонального видання «Вільне життя плюс».

Методи дослідження. За основний було обрано метод концептуального аналізу, який, як відомо, передбачає виявлення особливостей вербалізації концепту, а також встановлення його семантики, ментального поля тощо. Він поєднує різні методики і прийоми, зокрема етимологічний та дефініційний аналіз, дистрибутивний аналіз, контент-аналіз, якими ми також послуговувалися під час дослідження.

Результати й обговорення. Порубіжжя ХХ–ХХІ ст. справедливо називають «концептуальним бумом» у розвитку лінгвістичного знання, тоді як останнє десятиліття ХХІ ст. характеризується насамперед пошуком мовознавчих практик прикладного застосування лінгвоконцептуальної термінології, зокрема концепту. Сьогодні про нього говорять не лише як про оперативну одиницю свідомості чи мовно-ментальний феномен, а й як про термін, що забезпечує «виявлення та окреслення концептуальних засад і настанов політичного мислення, на основі якого може бути побудоване стратегічне бачення реалій сучасного світу» [8, с. 8].

Отож, розроблене раніше поняття концепту набуває на сучасному етапі розвитку лінгвістичної парадигми особливої значущості. Його тлумачать не лише як один із центральних термінів в апараті когнітивної лінгвістики, а й як базове поняття лінгвокультурології, що за умов глобальних викликів світовій інформаційній безпеці також набуває прикладного значення.

Зазначимо, що в запропонованому дослідженні концепт розуміємо як «інформаційну структуру свідомості, різносубстрактну, певним чином організовану одиницю пам'яті, що містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних...» [10, с. 256], предметом лінгвокультурології – «засоби мовної системи та її дискурсивних продуктів, які фіксують культурно значиму інформацію...» [10, с. 303], а тими глобальними викликами, які змінили лінгвокультурну карту світу сьогодні, – російську агресію, розпочату в 2014 р., що переросла в повномасштабну російсько-українську війну наприкінці лютого 2022 р. та зумовила актуалізацію низки концептуально важливих понять, зокрема концепту БІЖЕНЕЦЬ як дискурсоутворювального, когнітивного маркера української етнолінгвокультури.

Щодо питання про співвідношення концепту й одиниць мови, то воно залишається одним із дискусійних у лінгвокультурологічній науковій парадигмі. Так, дослідники по-різному називають і процеси лінгвалізації концепту (вербалізація, опредмечення, об’єктивація і т. п.), і сукупність мовних засобів його вираження (семантичний простір, лексико-семантичне або лексико-фразеологічне поле, номінативне поле концепту і т. п.), розмежовуючи останні за структурою, способом творення тощо.

Сьогодні як і в законодавчих документах, так й інших дискурсивних практиках спостерігаємо велике розмаїття назв на позначення осіб, змушених з огляду на обставини змінити місце постійного проживання. Саме такі назви і формують номінативне поле концепту **БІЖЕНЕЦЬ**. Зауважимо, що в статті з-поміж інших термінів на позначення сукупності імен концепту перевагу віддаємо терміносполуці «номінативне поле концепту», яка, на наш погляд, передбачає найширший ряд мовних засобів вираження концепту, а саме: прямі номінації (ім’я та його синоніми); похідні номінації концепту; словотвірні деривати, пов’язані з основними вербалізаторами концепту; вільні словосполучення, що номінують певні ознаки концепту; усталені словосполуки, синонімічні до основного імені; метафоричні номінації; індивідуально-авторські назви та деякі інші.

Відтак і номінативне поле концепту **БІЖЕНЕЦЬ** містить розгалужену систему назв на позначення людей, змушених шукати притулку, хоча останніми роками продукується чимало думок щодо необхідності унормування відповідної системи найменувань, насамперед на правовому рівні. Зокрема, науковці рекомендують віддавати перевагу не лексемі біженець, а слову втікач (С. Караванський, О. Пономарів). Оскільки перша з них утворена не в нашій мові, а без достатніх підстав запозичена з російської, то «її треба вилучити з ужитку, бо в українській мові на позначення цього поняття здавна існує семантично закономірніше втікач (утікач)» [9]. Проте, як засвідчив аналізований матеріал, у газетних текстах назва біженець є не менш продуктивною, ніж інші. В українській мові її тлумачать як похідну від праслов’янського дієслова бігти, споріднену з давніми біглець, бігун, побігач та ін., з якими вона має спільний корінь і подібне значення в багатьох слов’янських та деяких індоєвропейських мовах. «Актуальними значеннями для всіх давніх мов були «бігти, втікати», «рятуватися втечею», «утікати зі страху, переляку»» [5, с. 191–192].

У сучасній українській мові слово біженець позначає людей, що «залишають місце свого проживання під час війни або стихійного лиха», або тих, «які внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознакою расової, національної належності тощо залишають місце свого проживання» [2, с. 80].

Зазначимо, що хоча лексема біженець і належить до пізніших утворень, проте в досліджуваних текстах вживається досить часто, напр.: *Йдеться не тільки про те, що у нас значно менше біженців, а й про те, що більшість із них жінки з дітьми чи вагітні* [3, № 74]; *В Україні створили сайт для працевлаштування біженців за кордоном* [4, № 19].

Як зазначає Ю. Бідзіля, людина в період воєнної агресії прагне конструктивного підходу з боку засобів масової інформації, а тому хоче відчувати соціальну, інформаційну та психологічну безпеку, отримувати цілеспрямовану інформацію, яка буде розвивати її свідомість та формувати інтелектуальне мислення [1].

Тому автори газетних матеріалів намагаються конкретизувати відповідне концептуалізоване поняття через різні означення, унаслідок чого з’явилися номінації на зразок: *наші біженці, українські біженці, напр.: І, безумовно, в кожного нашого біженця потім буде своя історія із цієї російсько-української війни* [4, № 24].

Свідченням семантичної розвинутої назви біженець є ряд словотвірних дериватів на кшталт біженка чи біженство, напр.: *Не хочу переповідати якихось історій із чужих слів чи на рівні чуток..., як-от про намагання за кошти, отримані у статусі*

біженки, зробити косметологічну операцію [4, № 24]; А про своє біженство ще під час Другої світової війни розповідав мій тесть... [4, № 24].

Разом із тим констатуємо велику поширеність номінативної одиниці переселенець, напр.: *Нині вона знає чи не кожного переселенця та біженця особисто [3, № 74].* Щодо такої назви, то вона засвідчена в словнику синонімів, де разом із найменуваннями втікач (утікач, тікач), біглий заст., емігрант, іммігрант, виходець називає того, «хто переселяється, переселився на нове місце проживання» [11]. Наприклад, із промови митрополита Василя Семенюка: – *Дякую, що ви прийняли і приймаєте у свої домівки переселенців [4, № 22].*

Як і попередня, вживається також у жіночому роді на позначення особи жіночої статі, напр.: *Одна з перших переселенок, яка прибула на Тернопільщину зі Слов'янська ще 17 квітня, тепер слідом за сином поїхала в батальйон, який дислокується в Одесі [3, № 53].* У газеті за 6 квітня 2022 р. представлений матеріал під назвою «Переселенка», авторка якої А. Шугурма розповідає про долю переселенки-лемкині після Другої світової війни, наголошуючи на тому, як важко було переселенцям колись, та імплікуючи інформацію про їхнє становище сьогодні, напр.: *Ніхто ніколи не сплачував переселенцям жодної компенсації, не повертав нічого втраченого під час операції «Вісла» [4, № 25].*

Серед деривативних утворень привертає увагу атрибутів переселенський, як-от: *Ми попросили директора Кременецького медичного коледжу Петра Мазура запропонувати їм розповісти свої переселенські історії [4, № 31].*

Виявлено також використання назв прикладкового типу на зразок жінка-переселенка і діти-переселенці, напр.: *Опікуються молодою жінкою-переселенкою, яка потрапила до лікарні [3, № 72]; Спілкування дітей між собою допоможе дітям-переселенцям адаптуватися до нових умов життя [4, № 22].*

Нерідко в досліджуваних текстах назва переселенець поширюється через вказівку на місце, звідки переїхала особа. Так з'явилися розгорнуті номінації, як-от у контекстах: *У районному центрі побувала і поспілкувалася з працівниками й переселенцями з Донецька [3, № 72]; Тому не потрібно годувати переселенців зі сходу – хіба що перший час після переселення [3, № 60–61].*

Переселення зазвичай відбувається через різні несприятливі умови, у нашому випадку – війну, тому воно вимушене, тимчасове. Так виникли двокомпонентні назви на зразок: вимушені переселенці, тимчасові переселенці, тимчасово переселені, пор.: *У Тернополі роблять усе можливе для допомоги фронту й вимушеним переселенцям [4, № 22]; Вони вже встигли помітити, як добре до тимчасових переселенців ставляться місцеві жителі [3, № 57]; Тимчасово переселеним, які проживають на Тернопільщині, розпочали виплату щомісячної адресної допомоги [3, № 94].* Оскільки матеріалом дослідження є регіональна преса, то в більшості текстів спостерігаємо вказівку на місце локалізації переселених осіб – Тернопіль і область, напр.: *Понад 24000 тисячі вимушених переселенців знайшли прихисток і порятунок у Тернопільській громаді [4, № 28]; До акції по висаджуванню дерев, присвяченій 500-літтю міста, у Чорткові долучилися вимушені переселенці та місцеві жителі [4, № 27].*

Нерідко увага акцентується також на національній ознаці біженців, напр.: *Також чимало громад... стали осередками допомоги переселеним українцям [4, № 25].* Подекуди уявлення про процес переселення та його причини імплікуються: *На Тернопільщині знайшли прихисток сотні тисяч українців... [4, № 19].* Загалом у медіатекстах досить часто об'єктивується інформація про проблему біженства як українську, зокрема в назвах акцій, організованих для переселенців, напр.: «*Українці допомагають українцям*» або «*Українським дітям українську книжку*».

До продуктивних належать і номінації переселені громадяни та внутрішньо переселені громадяни, напр.: *Загалом на Тернопільщині на 17 листопада проживало 1777 переселених громадян [3, № 94]; Працівники штабу й волонтери активно допомагають внутрішньо переселеним громадянам із поселенням [4, № 15].*

Як синонімічні до розглянутих вище назв тлумачимо й поширені в газетних текстах дво-, три- та багатокомпонентні назви на зразок переміщені особи, тимчасово переміщені, внутрішньо переміщені особи (громадяни), внутрішньо переміщені особи зі сходу України, *пор.: ...із 2015 року 41 роботодавець отримав компенсацію витрат на оплату праці за працевлаштування на умовах строкових трудових договорів 44 безробітних із числа внутрішньо переміщених осіб* [4, № 6]; *Ще один проєкт навчального закладу – курси з української мови для тимчасово переміщених осіб* [4, № 21]; *Кілька десятків переселенців, чи як їх називають, внутрішньо переміщених осіб зі сходу України, знайшли прихисток у гуртожитку Кременецького медичного коледжу* [4, № 31].

Насамперед вони трапляються в публікаціях, де йдеться про різні гарантії для переміщених осіб, зокрема в таких контекстах, *напр.: У Тернопільській обласній бібліотеці для дітей відкрили пункт допомоги переміщеним особам* [4, № 20]; *Вже понад 300 дітей із числа тимчасово переміщених були зараховані до наших закладів освіти* [4, № 27]; *На Тернопільщині вже працевлаштовано 24 особи із числа внутрішньо переміщених* [4, № 21]; *Організовано реєстрацію внутрішньо переміщених громадян* [4, № 24].

Подекуди найменування внутрішньо переміщені особи передається абрєвіатурою, *напр.: Допомога ВПО не буде включена до сукупного доходу сім'ї* [4, № 24].

Загалом науковці зауважують певний дисонанс у тлумаченні понять біженця і внутрішньо переміщеної особи. Зокрема, наголошують, що останнє співвідноситься саме з поняттям внутрішнього біженця. Причому, за словами А. Мільо, якщо права біженців здебільшого регулюються міжнародним правом, то внутрішньо переміщені особи, залишаючись на території своєї країни, часто не мають доступу до системи захисту, яка надається біженцям [6, с. 233–234].

У цьому контексті логічним видається розрізнення й терміносполук внутрішній біженець і зовнішній біженець. Першою – на позначення особи (громадянина України, чи іноземця, або особи без громадянства), яка проживає в Україні і під час збройного конфлікту, тимчасової окупації змушена покинути місце проживання в межах своєї держави, другою – для називання особи, яка проживає за межами власної країни. Подібних назв, зауважимо, у регіональному виданні виявлено не було. Певною мірою вказане розрізнення демонструє контекст, що містить вказівку на національність осіб, які прибули до чужої країни: *Волонтери, жителі і місцева влада Польщі допомагають подолати всі труднощі, які виникають в українців* [4, № 28].

Водночас у досліджуваних медіатекстах представлено чимало інших назв концепту БІЖЕНЕЦЬ – як однокомпонентних, так і різноструктурних словосполучень та описових конструкцій у формі речень. Наприклад, однослівну номінацію, що корелює з поняттям біженця, спостерігаємо в такому контексті: *Нас усіх – і західняків, і східняків – згуртувала біда* [4, № 25].

Важливе місце серед засобів номінації аналізованого концепту займають різноструктурні словосполучення, як-от: *евакуйовані діти від 5 до 12 років, люди з Криму, мешканці зі сходу, прибулі громадяни, жителі окупованого Донбасу, багато людей з інших куточків країни та ін., напр.: ...для людей із Криму треба облаштувати не тимчасове місце проживання, а таке, де б вони могли прожити рік чи кілька* [3, № 74]; *...всім прибулим громадянам потрібно стати на облік* [4, № 24]; *Це переміщені особи з різних куточків України* [4, № 29].

Виявлено також словосполуки парафрастичного типу на зразок: *гості міста, маленькі гості міста, товариші зі сходу, напр.: До плетіння сіток приєднуються небайдужі тернополяни і гості міста* [4, № 19]; *В укритті облаштували куточок «Буккросинг у сховищі», де продовжують проводити розвивальні заходи для маленьких гостей міста* [4, № 26]; *Молоді хлопці і дівчата із заходу країни в тісній співпраці зі своїми товаришами зі сходу* [4, № 27].

Привертають увагу й оцінно забарвлені трикомпонентні парафрастичні назви, які ще тлумачимо як контекстуальні синоніми, як-от: жертви московської агресії, жертви російської агресії, напр.: *Для допомоги жертвам московської агресії постійно надходить допомога з-за кордону. Це речі для переселенців, продукти харчування, медикаменти...* [4, № 19]; *Тернополяни допомагають військовим, прифронтовим містам та жертвам російської агресії* [4, № 31].

Крім того, журналісти продукують чимало розгорнутих номінацій у вигляді складнопідрядних речень: особи з міст, де ведуться активні бойові дії; громадяни з областей, де ведуться бойові дії; люди, які знайшли прихисток у нашій області; люди, які змушені були покинути свої домівки через російську агресію; ті, які приїхали до Тернополя за порятунком і т. п., напр.: *Майже 20 тисяч осіб з міст, де ведуться активні бойові дії, приїхали до Тернопільської області* [4, № 18]; *720 тих, які приїхали до Тернополя за порятунком від російських ракет, снарядів, мін, від знуцань, катувань і смерті...* [4, № 29]; складносурядних: *Зараз місто Попасну понівечено ворогом, а його мешканців розкидало по всьому світу* [4, № 25], складних речень з ускладненими предикативними частинами: *У Тернополі відбулася комунікаційна зустріч із людьми, які, тікаючи від російської агресії, знайшли прихисток у нашій області* [4, № 19]; *Долучаються до збору допомоги не лише мешканці Тернопільщини, а й жителі Києва, Гостомеля, Маріуполя, які прибули до нашої області* [4, № 25].

Як одиниці номінативного поля тлумачимо метафоричні контексти, напр.: *...все наше село потрапило в біженці, та й усі сусідні села також* [4, № 24], а також ті, в яких реалізуються переносні номінації концепту БІЖЕНЕЦЬ, напр.: *...приїхав до Києва вандал із Донеччини і вночі влаштував погром на Алеї Героїв Небесної Сотні* [4, № 61], та ті, де уявлення про біженців імплікуються, напр.: *...зі сходу країни тікають чоловіки призовного віку* [3, № 67]. Зазвичай подібні контексти характеризуються яскравим оцінним забарвленням, а відповідні номінації супроводжують частіше негативні конотації.

Дещо рідше поняття біженця об'єктивується через зіставлення, як-от в інтерв'ю голови Тернопільської ОВА В. Труша: *Прагнемо створити людям, які до нас приїжджають, відчуття затишку, щоб усі вони відчували себе частиною української родини, незалежно від того, де вони зараз* [4, № 21], або в нарисі: *Зустріли як рідних – обігріли, нагодували одягнули. Таких людей, як в Україні, напевно, в світі немає* [4, № 31] (в обох випадках біженці, як частина української родини, як рідні), чи репортажі: *Вони бувають різні – і грубі, і тоненькі, і ліниві, і робітні, але їхня поведінка коригується, вони адекватно оцінюють своє положення тут, розуміють, що вони переселенці, а не хазяї, що мають жити відповідно до наших правил* [3, № 174] (і навпаки, переселенці не господарі на новому місці).

Висновки та перспективи. Загалом проведений аналіз засвідчив, що концепт БІЖЕНЕЦЬ у газеті «Вільне життя плюс» характеризується розгалуженою системою назв. Його номінативне поле містить як прямі, так і похідні номінації, деривативні утворення, численні різноструктурні синтагми, описові конструкції, а також тропеїчні одиниці та ін., що помітно розширює уявлення про семантику концептуалізованого поняття та засоби його мовного вираження.

Встановлено, що основними вербалізаторами дослідженого концепту в газетних текстах є біженець, переселенець, внутрішньо (тимчасово) переміщена особа. Водночас виявлено низку інших назв, що зумовлено тенденцією масового переміщення людей зі сходу України до західних областей у зв'язку з повномасштабною російською агресією та пов'язаною з цим міграційною кризою. Усе це продемонструвало необхідність упорядкування системи назв на позначення осіб, які з метою пошуку порятунку прибули з місць, де ведуться активні бойові дії, та встановлення їхнього законодавчого статусу, аби не дати змоги використовувати їх як «гібридну зброю» для дестабілізації соціально-політичної ситуації в країні. Доведено дискурсоутво-

рювальну роль концепту БІЖЕНЕЦЬ у регіональній пресі Тернопільщини. Результати дослідження засвідчили потребу уніфікації назв дослідженого концепту, що зумовлено як новітніми викликами інформаційної безпеки держави, так і зміною причин і наслідків біженства, зокрема в аспекті розмежування понять внутрішнього та зовнішнього біженця, тимчасово переміщеної особи й внутрішньо переміщеної особи, українського переселенця в межах своєї держави.

Перспективу подальших досліджень пов'язуємо з вивченням інших медійних текстів, де проблема біженства знаходить найповніше своє втілення. З одного боку, ґрунтовного студіювання потребують нові комунікативні практики ЗМІ з питань біженства, з іншого – система найменувань на позначення осіб, змушених шукати тимчасового захисту у зв'язку з воєнними діями в країні.

1. Бідзіля Ю. Масова комунікація і проблеми насилля над масовою свідомістю. URL: <http://institutes.lnu.edu.ua> (дата звернення: 05.03.2022).
2. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
3. Вільне життя плюс. 2014.
4. Вільне життя плюс. 2022.
5. Етимологічний словник української мови : в 7 т. / уклад. І. К. Білодід та ін. ; гол. ред. О. С. Мельничук. Київ : Наукова думка, 1982. Т. 1. 632 с.
6. Мільо А. В. Термінологічний дисонанс визначення понять біженець і внутрішньо переміщена особа в Україні та Німеччині. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця. Київ : НА СБ України, 2018. С. 217–234.
7. Міністерство соціальної політики. URL: https://www.msp.gov.ua/news/1998_011 (дата звернення: 08.03.2022).
8. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
9. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради. URL: <https://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com/synonimy#toc5> (дата звернення: 12.03.2022).
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
11. Словник синонімів української мови : у 2 т. / А. А. Бурячок та ін. Київ : Наукова думка, 2000. Т. 2. 954 с.

1. Bidzilia, Y. (2015), «Mass communication and problems of violence over the mass consciousness», available at: <http://institutes.lnu.edu.ua> (accessed 05 March 2022).
2. Busel, V.T. (Ed.) (2005), Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language, Perun, Kyiv ; Irpin, 1728 p.
3. Free life plus (2014).
4. Free life plus (2022).
5. Bilodid, I.K. (Eds.) (1982), Etymological dictionary of the Ukrainian language: in 7 vols., Naukova dumka, Kyiv, Vol. 1, 632 p.
6. Milyo, A.V. (2018), «Terminological dissonance of the definition of concepts refugee and internally displaced person in Ukraine and Germany» in Barovska, A.V. (Ed), Strategic communications in the conditions hybrid war: a view from volunteer to scientist, NA SB Ukrainy, Kyiv, pp. 217–234.
7. «Ministry of Social Policy» (1998), available at: https://www.msp.gov.ua/news/1998_011 (accessed 08 March 2022).
8. Parakhonskyi, B.O. & Yavorska, H.M. (2019), Ontology of war and peace: security, strategy, meaning, NISD, Kyiv, 560 p.
9. Ponomariv, O. (2011), «Culture of the word: linguistic and stylistic advices», available at: <https://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com/synonimy#toc5> (accessed 12 March 2022).
10. Selivanova, O.O. (2006), Modern linguistics: terminological encyclopedia, Dovkillia-K, Poltava, 716 p.
11. Buriachok A.A. (Eds.), (2000), Dictionary of synonyms of the Ukrainian language: in 2 vols, Naukova Dumka, Kyiv, Vol. 2, 954 p.

UDC 070:811.161.2'27]:314.151.3-054.73

LINGUALIZATION OF THE *REFUGEE* CONCEPT IN THE TERNOPIL REGIONAL PRESS

Vilchynska Tatiana, D.Sc. (Philology), Professor, e-mail: tetyana_v@ukr.net,

ORCID – <https://orcid.org/0000-0003-4881-6132>;

Vilchynsky Oleksandr, PhD (Social Communications), Associate Professor, e-mail: vilchyk@ukr.net,

ORCID – <https://orcid.org/0000-0001-8369-1692>.

Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, M. Krivonosy st., 2, Ternopil, 46027, Ukraine.

Introduction. Interest to a concept of REFUGEE in the Ternopil regional press is due to noticeable migration processes that play an important role of transforming the discursive practices of modern society, rethinking famous and the emergence of new nominations of the subjects of these processes, which caused the activation of nominations for designations persons, who forced to change their place of residence and it aroused scientific interest in such nominations.

Relevance of the study. Despite the fact that research the problem of refugeesness has significantly intensified in the context of globalization and modern military realities, but linguistic works which dedicated to the analysis of conceptualized the notion concept of REFUGEE, especially in the regional press texts, is known not much. The purpose of the investigation was to find out the peculiarities of the language objectification of the concept of REFUGEE as the main marker for designating persons forced to change their place of residence in the context of Russia's military aggression in 2014 and 2022, in Ukrainian media text on the example of the Ternopil regional publication «Free Life Plus».

Methodology. The methodology of research of this concept involves a triangulation approach associated with use of various methods and techniques, including both traditionally descriptive and relatively new methods of conceptual analysis, content analysis.

Results. Conducted observations have testified that the concept of REFUGEE in the newspaper «Free Life Plus» is characterized by an extensive system of names, which are dominated by such as refugee, immigrant, internally (temporarily) displaced person, as well as others, that is due to the trend mass displacement of people from eastern Ukraine to the western regions in connection with the full-scale Russian aggression and connect with it migration crisis.

Conclusions. Detected branched nominative field of the concept is revealed REFUGEE in the researched media text confirms the need to unify the names for its designations, that is due to modern challenges to information security of the state and changing the causes and consequences of refugeesness, particular in the aspect of distinguishing between the concepts of internal and external refugee, temporarily displaced person and internally displaced person, Ukrainian immigrant within their state, as well as the establishment of their legislative status to prevent use their as «hybrid weapons» for destabilization of the social-political situation in the country. The prospect of further research is associated with the study of other media texts, where the problem of refugeesness finds its fullest embodiment.

Key words: *REFUGEE concept, nominative field, media text, regional press, Ternopil region.*

Стаття надійшла до редакції 09.02.2022.